

VLAAMSE COMMISSIE ONROEREND ERFGOED

ADVIES VCOE 2016|109 VAN 15 DECEMBER 2016

OVER DE VOORLOPIGE BESCHERMING ALS MONUMENT VAN DE DANSZAAL BRISTOL, GELEGEN HUNDELGEMSESTEENWEG 173-175 EN WELDADIGHEIDSTRAAT 10 IN GENT (LEDEBERG), NAAR AANLEIDING VAN DE ADVIESVRAAG VAN MINISTER GEERT BOURGEOIS VAN 22 NOVEMBER 2016

De Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed, rechtsgeldig samengesteld, brengt op 15 december 2016 volgend advies uit:

1. De VCOE ontving op 22 november 2016 een adviesvraag van Geert Bourgeois, minister-president van de Vlaamse Regering en minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed over de voorlopige bescherming als monument van danszaal Bristol in Gent (Ledeberg). De commissie vindt het positief dat een uitgebreid en goed gemotiveerd dossier voor advies werd voorgelegd. De commissie spreekt zich in voorliggend advies uit over de documenten in het kader van de voorlopige bescherming met name (a) het ministerieel besluit tot voorlopige bescherming, (b) de fotoregistratie, (c) het afbakeningsplan en (d) het beschermingsvoorstel.
2. De danszaal Bristol werd in 1925 opgetrokken naar ontwerp van architect Alexander Meuleman. Hij ontwierp tevens het woonhuis aan de Hundelgemsesteenweg 173-175, dat oorspronkelijk via een aparte ingang een rechtstreekse doorgang verschafte naar de in het bouwblok gelegen danszaal. De danszaal werd opgetrokken volgens de principes van een industrieel gebouw. Dit liet een vrije invulling van de ruimte en aankleding van het interieur toe. Danszaal Bristol werd ingericht met een centraal gelegen dansvloer en een balkon en podium aan weerszijden van de zaal. Voor de interieurafwerking werd gekozen voor een indrukwekkend tegelensemble door de befaamde tegelproducent Maison Helman Céramiques d'Art uit Sint-Agatha-Berchem. De danszaal is aldus een representatief en tegelijk zeldzaam bewaard voorbeeld van dit type ontspanningsarchitectuur. Haar geschiedenis is bovendien kenmerkend voor een belangrijke verschuiving in de ontspanningscultuur van het interbellum waarbij de danszalen in de jaren 1930 relatief snel verdwenen door de opkomst van de cinema als nieuw medium. De functiewijziging naar buurtcinema bracht een aantal ingrijpende verbouwingen met zich mee. Ook later werden enkele verbouwingen doorgevoerd, onder meer het creëren van een toegang langs de Weldadigheidstraat 10.
3. Artikel 1 van het ministerieel besluit legt de voorlopige bescherming als monument vast van danszaal Bristol met inbegrip van de waardevolle interieurafwerking, de structuur en de volumes gevormd door balkon en podium. Artikel 1 verwijst tevens naar het afbakeningsplan en de fotoregistratie die als bijlage bij het beschermingsbesluit werden gevoegd. De commissie wijst erop dat voorliggende bescherming een belangrijke eerste stap is in het overleven van de danszaal en kan aldus artikel 1 ondersteunen.

De commissie heeft wel bedenkingen bij de voorgestelde afbakening. Deze wordt in het inhoudelijk dossier (p. 28) als volgt gemotiveerd: *“De afbakening is gebaseerd op de historische kadastrale situatie en begrenzing van het perceel, na de bouw van de danszaal in 1925. Het voormalige woonhuis/handelspand aan de Hundelgemsesteenweg en de bijhorende gesupprimeerde doorgang naar de danszaal zijn niet in de afbakening opgenomen omdat dit volume volledig verbouwd is (en onbewoonbaar werd verklaard). De gevel aan de Hundelgemsesteenweg bevat een zekere architecturale erfgoedwaarde en verwijst nog naar de herbestemming als cinema Agora, maar werd evenmin in de afbakening opgenomen omdat deze te ingrijpend werd verbouwd om een bescherming als monument te kunnen verantwoorden. Het pand aan de Weldadigheidstraat 10 is rechtstreeks met de danszaal verbonden maar behoort*

evenmin tot de afbakening van de bescherming. Dit pand behoort niet tot het oorspronkelijke gebouwencomplex en bezit geen erfgoedwaarde.”

De commissie meent dat het gevaarlijk is enkel de zaal van de voormalige danszaal te beschermen. Op het niet-beschermde deel van het perceel zijn op termijn immers allerlei ontwikkelingen mogelijk die de zaal zouden kunnen afsnijden van elke verbinding met de straat. De danszaal kan zodoende op een eiland komen te liggen. Dit is niet wenselijk voor het toekomstige behoud en het goede beheer van dit waardevolle gebouw. De commissie vraagt daarom de rest van het perceel en gebouw als overgangszone, dan wel als monument aan te duiden.

4. Artikel 2 van het ministerieel besluit verwijst naar de historische, architecturale en artistieke waarde die de bescherming als monument verantwoordt en beschrijft uitvoerig de erfgoedkenmerken en –elementen van de danszaal.

De commissie suggereert om, ter ondersteuning van een uitgebreide afbakening, in het beschermingsbesluit tevens in te gaan op aanwezigheid van eventuele decoratieve elementen in het voorhuis en de architecturale waarde van de voorgevel. Het betreft een van de vroegste realisaties uit de beginperiode van het oeuvre van architect Alexander Meulemans. De commissie stelt vast dat de voorgevel nauwkeurig wordt beschreven in het inhoudelijk dossier en er bovendien heel wat iconografisch materiaal beschikbaar is. Voor de decoratieve elementen lijkt verder onderzoek ter plaatse noodzakelijk.

Wat betreft de historische waarde meent de commissie dat het wenselijk is om het sociaaleconomische verhaal van de evolutie van het pand (van danszaal/woning naar handelspand/danszaal/cinemazaal naar café/ontspanningslokaal) op te nemen.

Tot slot suggereert de commissie om in het ministerieel besluit nadrukkelijk te wijzen op het erfgoedpotentieel in de voormalige doorgang naar de danszaal. Hier zouden vermoedelijk nog restanten van de betegeling te vinden zijn.

5. De beheersdoelstellingen zijn opgenomen in artikel 3, eerste paragraaf, van het ministerieel besluit. De commissie vindt het positief dat een uitgebreide lijst van doelstellingen werd opgenomen. De commissie formuleert hierna nog een aantal bemerkingsen.

Wat betreft beheersdoelstelling §1.3° merkt de commissie op dat er sprake is van “*eventuele opdelingen van de ruimte*”. De commissie meent dat een opdeling van de danszaal de erfgoedwaarden en de beleving van de ruimte sterk negatief kunnen beïnvloeden en vraagt daarom duidelijk te stellen dat (permanente) opdelingen vermeden moeten worden.

Beheersdoelstelling §1.5° gaat in op de toegankelijkheid van de danszaal en stelt dat een gelijkvloerse toegang vanaf de Hundelgemsesteenweg geen vereiste is. De commissie merkt op dat deze beheersdoelstelling niet in overeenstemming is met beheersdoelstelling §1.11° die voorschrijft om de circulatie aan te passen aan de oorspronkelijke toestand. Bovendien meent de commissie dat deze beheersdoelstellingen onvoldoende aandacht hebben voor het potentieel gevaar van afzondering van de danszaal binnen het bouwblok (zie par. 3). De commissie vraagt de beheersdoelstellingen op dit punt uit te breiden.

Verder merkt de commissie op dat beheersdoelstelling §1.5° (wat betreft het materialiseren van de historische link tussen de Hundelgemsesteenweg en de achterliggende zaal) en beheersdoelstelling §1.10° ingaan op onderdelen van het gebouwencomplex die niet door de voorgestelde afbakening worden gevat. Het gaat met name om de voorgevel en de zone ter hoogte van de oostelijke zijmuur in het volume aan de Hundelgemsesteenweg. De commissie is van oordeel dat dit niet wenselijk is. De commissie wijst erop dat deze doelstellingen wel toegepast zouden kunnen worden op een overgangszone of uitbreiding van de afbakening als monument. De uitgebreide afbakening kan zich aldus richten op het garanderen van een volwaardige toegang tot de danszaal en op het behoud van de architecturale kwaliteiten en

eventuele decoratieve elementen van het voorhuis. Wat dit laatste betreft wijst de commissie erop dat de gevel oorspronkelijk het uithangbord was voor de activiteit die zich binnenin het perceel ontplooidde. De commissie meent dat de gevel vandaag voldoende kwaliteiten heeft om deze functie in de toekomst te blijven vervullen.

De commissie stelt vast dat artikel 3 *“in uitvoering van de beheersdoelstellingen”* twee extra bepalingen formuleert met betrekking tot de betegeling (§2 en §3). De commissie meent dat beide bepalingen thuishoren onder artikel 4, waar ze ten aanzien van de zakelijkrechthouder(s) en gebruiker(s) afdwingbaar zijn. De commissie suggereert tevens om de bepaling dat de betegeling niet verwijderd mag worden nadrukkelijker te formuleren als een verbodsbepaling. Wat betreft de andere bepaling vraagt de commissie te preciseren welke concrete maatregelen noodzakelijk zijn om een verdere degradatie van de betegeling tegen te gaan.

Tot slot merkt de commissie op dat de beheersvisie niet ingaat op het huidige gebruik van de danszaal. Het inhoudelijk dossier verduidelijkt dat het pand sinds 2013 leeg staat en gekraakt wordt. De krakers onderhouden de danszaal niet: *“De zaal is gevuld met allerlei materiaal en afval waartussen ongedierte leeft”*. De commissie wijst erop dat het huidige gebruik de erfgoedwaarden van de danszaal schaadt. De commissie vraagt daarom in artikel 3 op te nemen dat op termijn een andere functie, die de draagkracht van de danszaal niet overschrijdt, wenselijk is.

6. Artikel 4 van het ministerieel besluit formuleert de voorschriften voor instandhouding en onderhoud van het te beschermen monument. De commissie ondersteunt de voorschriften.
7. Artikel 5 somt de toelatingsplichtige handelingen op. Deze worden onderverdeeld in toelatingsplichten voor de danszaal en toelatingsplichten voor het interieur van de danszaal. De commissie merkt op dat toelatingsplicht §1.4° betrekking heeft op het *“uitvoeren van werken aan het dak en de buitenmuren van constructies”*. De commissie wijst erop dat noch in het inhoudelijk dossier, noch in het ministerieel besluit een beschrijving van het exterieur van de danszaal werd opgenomen. De commissie vraagt te onderzoeken in hoeverre het opportuun is om aldus toelatingsplichten met betrekking tot de buitenmuren op te nemen.

Verder merkt de commissie op dat de link tussen het inhoudelijk dossier en toelatingsplicht §1.5°, b) onvoldoende duidelijk is. De commissie vraagt daarom deze toelatingsplicht te schrappen. Tot slot wijst de commissie erop dat toelatingsplicht §2.7° voorziet in een uitzondering indien de te plaatsen of vernieuwen installaties *“geen storende visuele impact hebben op het waardevolle interieur”*. De commissie meent dat deze uitzondering zeer vaag geformuleerd is en te veel ruimte voor interpretatie laat. De commissie vraagt de toelatingsplicht duidelijker te formuleren.

8. Op basis van bovenstaande argumentatie en opmerkingen geeft de commissie een voorwaardelijk gunstig advies voor de voorlopige bescherming als monument van danszaal Bristol in Gent (Ledeberg). De commissie vraagt:
 - De afbakening uit te breiden of een overgangszone te voorzien (par. 3);
 - De beheersdoelstellingen aan te passen (par. 5);
 - De toelatingsplichten aan te passen (par. 7).

Namens de Vlaamse Commissie voor Onroerend Erfgoed,

Michiel Deweydt
Voorzitter